

Projekt *Zajedno kroz prirodoslovlje*

Geografija rizika i klimatske promjene

Kurikulum fakultativnog predmeta

Izdavač

Gimnazija Petra Preradovića,
Virovitica

Naslov Kurikulum fakultativnog predmeta *Geografija rizika i klimatske promjene*

Radni naziv kurikuluma *Zemlja u geografiji, fizici i matematici*

Izdavač Gimnazija Petra Preradovića, Virovitica

Za izdavača Jasminka Viljevac

Urednica Jasminka Viljevac

Autori Matija Gosler, Anita Bobanac, Domagoj Brlas, Dario Kovač

Supervizori Ružica Vuk, Vlado Halusek, Danijel Jukopila, Aneta Copić

Supervizorica za jezik i gramatiku Izabela Babić

Oblikovale naslovnicu i grafički uredile Mateja Uzelac, Nikolina Hečimović

Dizajn logotipa projekta Grafoprojekt, Virovitica

Podatak o izdanju 1. izdanje

Mjesto i godina izdavanja Virovitica, 2016.

Naziv tiskare i sjedište Grafoprojekt, Virovitica

ISBN 978-953-55754-1-2

Ova publikacija rezultat je projekta *Zajedno kroz prirodoslovlje* koji su provele nositelj projekta Gimnazija Petra Preradovića iz Virovitice s partnerima Srednjom školom Marka Marulića Slatina i Srednjom školom „Stjepan Ivšić“ Orahovica od 23. listopada 2015. do 23. listopada 2016. godine. Projekt je u cijelosti financirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda, a financijska sredstva u iznosu od 2 260 369,46 kn osigurana su temeljem natječaja *Promocija kvalitete i unaprjeđenja sustava odgoja i obrazovanja na srednjoškolskoj razini*.

Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost Gimnazije Petra Preradovića, Virovitica.

Kurikulumi i svi radni materijali su razvojni, mogu se dopunjavati, popravljati i mijenjati.

Ova publikacija dostupna je na hrvatskom jeziku u elektroničkom obliku na mrežnoj stranici <http://www.gimnazija-ppreradovica-vt.skole.hr/>

Riječi i pojmovni sklopovi koji imaju rodno značenje, bez obzira na to jesu li u tekstu korišteni u muškom ili ženskom rodu, odnose se na jednak način na muški i ženski rod.

©Sva prava pridržana. Nijedan dio ove publikacije ne smije biti objavljen ili pretiskan bez prethodne suglasnosti nakladnika i vlasnika autorskih prava.

Europska unija
Projekt je sufinancirala Europska unija
iz Europskog socijalnog fonda
Ulaganje u budućnost

Gimnazija
Petra Preradovića
Virovitica

Srednja škola
Marka Marulića, Slatina

Srednja škola
"Stjepan Ivšić" Orahovica

Projekt *Zajedno kroz prirodoslovlje*

Geografija rizika i klimatske promjene

KURIKULUM FAKULTATIVNOG PREDMETA

Matija Gosler, prof. geografije i povijesti

Anita Bobanac, prof. geografije

Domagoj Brlas, prof. geografije

Dario Kovač, prof. povijesti i geografije

SADRŽAJ

PREDGOVOR	Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana.
UVOD	7
A. OPIS FAKULTATIVNOG PREDMETA <i>GEOGRAFIJA RIZIKA I KLIMATSKE PROMJENE</i>	8
B. ODGOJNO-OBRAZOVNI CILJEVI UČENJA I POUČAVANJA PREDMETA	9
C. DOMENE U ORGANIZACIJI FAKULTATIVNOG PREDMETA	10
D. ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI PO DOMENAMA	11
E. POVEZANOST S ODGOJNO-OBRAZOVNIM PODRUČJIMA, MEĐUPREDMETNIM TEMAMA I OSTALIM FAKULTATIVNIM PREDMETIMA	15
F. UČENJE I POUČAVANJE PREDMETA	16
G. VREDNOVANJE ODGOJNO-OBRAZOVNIH ISHODA U PREDMETU	18
LITERATURA	21

PREDGOVOR

U vašim je rukama kurikulum fakultativnog predmeta nastao kao rezultat projekta *Zajedno kroz prirodoslovlje*, a financirala ga je Europska unija iz Europskog socijalnog fonda u okviru natječaja *Promocija kvalitete i unaprjeđenje sustava odgoja i obrazovanja na srednjoškolskoj razini*. Vrijednost projekta bila je 2 260 369,46 kuna, a trajao je od 23. 10. 2015. do 23. 10. 2016. godine.

Projekt *Zajedno kroz prirodoslovlje* prijavila je Gimnazija Petra Preradovića iz Virovitice, a partneri su joj bili Srednja škola Marka Marulića iz Slatine i Srednja škola „Stjepan Ivšić“ iz Orahovice.

Cilj projekta bio je uspostava programskih, kadrovskih i materijalnih uvjeta u gimnazijama Virovitičko-podravске županije koji će učenicima omogućiti stjecanje dodatnih kompetencija u području prirodoslovlja, matematike i informacijsko-komunikacijskih tehnologija.

Kurikulumi su zasnovani na ishodima učenja i izrađeni prema principima Hrvatskog kvalifikacijskog okvira (Zakon o HKO-u, MZOS 2013.) čime izravno doprinose njegovom daljnjem razvoju i provedbi.

Suradnički su ih izrađivali nastavnici Matematike, Informatike i prirodoslovnih predmeta triju gimnazija, stručnjaci na polju pedagogije i metodologije te profesori sveučilišnih kolegija na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Ciljne skupine ovog projekta jesu: nastavnici, učenici, stručni suradnici, vanjski stručnjaci i ravnatelji.

Sudjelovanjem ravnatelja triju gimnazija u provedbi projekta naglašena je važnost modernizacije kurikuluma za obrazovne ustanove. Ojačani kapaciteti gimnazija za izradu i provedbu inovativnih fakultativnih nastava (ljudski i materijalni potencijali) čine ustanovu atraktivnom i poželjnom za nastavak obrazovanja svim učenicima zainteresiranim za prirodoslovlje.

Kako bi podržali razvoj novih fakultativnih programa u školama, ali i doprinijeli razvoju programa svojim stručnim znanjima iz područja pedagogije/psihologije, stručni suradnici iz gimnazija sudjelovali su u edukacijama za razvoj kurikuluma temeljenog na ishodima učenja i unaprjeđenje nastavnih kompetencija. Stečenim znanjem i vještinama pružili su podršku ostalim nastavnicima za razvoj i implementaciju drugih fakultativnih programa, ali i prilagođavanju postojećih nastavnih programa zahtjevima HKO-a.

Postojeći su gimnazijski programi zastarjeli i nedovoljno su prilagođeni promjenama u suvremenom društvu. Naročito zabrinjava zastarjelost u prirodoslovnom i ICT području. Rezultati PISA istraživanja upućuju da su rezultati hrvatskih 15-godišnjaka ispod prosjeka u matematičkoj i prirodoslovnoj pismenosti. Često učenici nisu sposobni povezati znanja iz različitih nastavnih predmeta ili to čine površno i nesustavno. Znanja stečena u gimnazijskom nastavnom procesu uglavnom su teorijska i udaljena od neposredne životne zbilje. Stoga se nameće potreba za povezivanjem škole i života, znanja i vrijednosti, znanstvenih spoznaja i prakse.

Posljednjih godina učinjene su značajne promjene u smjeru poboljšanja hrvatskog obrazovnog sustava u predškolskom i osnovnoškolskom sektoru (HNOS, NOK), srednjem školstvu (reforma strukovnog obrazovanja, državna matura, NOK) i visokom školstvu (Bologna proces), a dovršen je i *Hrvatski kvalifikacijski okvir* (HKO) sukladno *Europskom kvalifikacijskom okviru* (EQF). Međutim gimnazijski kurikulum nije značajno strukturno promijenjen već pedesetak godina. Aktualni nastavni programi za gimnazije potječu iz 1994. i 1995. godine, a nastavni planovi iz 1995. godine

i nisu zasnovani na ishodima učenja prema instrumentariju Hrvatskoga kvalifikacijskog okvira. Predmetna područja slabo su povezana, iako HKO i NOK omogućuju i potiču smisleno povezivanje svih sastavnica sustava u skladnu cjelinu. Nedostatno su zastupljeni novi oblici učenja i poučavanja, a osobito primjerena upotreba suvremenih tehnologija u poučavanju i učenju.

Naš doprinos promjenama koje svi očekuju jest osam novih kurikuluma fakultativne nastave s priručnicima za nastavnike, priručnicima za učenike te digitalnim radnim materijalima u Moodle-u.

Radni nazivi kurikuluma govore o sadržaju kurikuluma i o smjeru kojim idemo: Zemlja u geografiji, fizici i matematici, Linearna funkcija i vektori u matematičkom programu Geogebra i njihova primjena u obradi eksperimenata u fizici, Funkcije u matematičkom programu Geogebra i njihova primjena u prirodoslovlju, Biološki sustavi u ekologiji i matematici, Biologija s kemijom u životnim procesima, Termodinamika i kvantna mehanika u fizici i kemiji u računima i eksperimentima, Fizikalni eksperimenti i modeli kao osnova rada tehničkih uređaja i Informatika. Nazivi fakultativnih predmeta koji su iz njih proizašli jesu:

1. *Geografija rizika i klimatske promjene;*
2. *Linearna funkcija i vektori u eksperimentima;*
3. *Funkcije u prirodoslovlju;*
4. *Biološki sustavi i matematika;*
5. *Biologija s kemijom u životnim procesima;*
6. *Fizikalna kemija;*
7. *Fizikalni eksperimenti;*
8. *Informatika u multimediji i dizajnu.*

UVOD

Klimatske promjene medijski su vrlo prisutne te i kod učenika pobuđuju dodatni interes za geografskim znanjima. Ovim se kurikulumom nastoji učenicima pružiti dodatna činjenična znanja, a putem istraživačkog rada i kritičkog promišljanja učenici će bolje razumjeti promjene u zavičajnom prostoru i biti osposobljeni pronaći odgovore na sve veće zahtjeve koje prirodni procesi postavljaju pred prostor, čovjeka i njegov uobičajeni način života.

Navedene sposobnosti omogućit će učenicima aktivno sudjelovanje u uočavanju prostornih promjena te u pronalaženju inovativnih prostornih rješenja za uspješniju prilagodbu klimatskim promjenama u zavičaju. Poznavanje i razumijevanje klimatskih promjena, koje su prisutne u zavičaju, preduvjet je prilagodbi i usmjeravanja društveno-gospodarskog razvoja zavičaja sukladno načelima održivog razvoja. Kritičko vrednovanje prostornih procesa koji se događaju u zavičajnom prostoru temelj je za aktivni doprinos u izradi i usvajanju prostornih razvojnih planova u budućnosti.

Geografija rizika temelji se na proučavanju ekstremnih klimatskih pojava koje se javljaju u zavičaju. One utječu na prostorne procese koji su formalno određeni dominantnim očekivanim klimatskim ekstremima. Domena uključuje prevenciju i primjenu pojedinih protokola u suradnji s relevantnim institucijama za provedbu u slučaju elementarnih nepogoda. Istraživačkim i suradničkim učenjem učenici će istražiti prostorne strukture u zavičaju i njihovu predodređenost prirodno-geografskim i društveno-geografskim čimbenicima.

Kurikulum i svi radni materijali su razvojni. Mogu se dopunjavati, popravljati i mijenjati.

Vjerujemo da će vam ovaj kurikulum, priručnici i ostali materijali osigurati dobre osnove za vaš osobni razvoj i uspjeh u ostvarivanju željenih ciljeva

Želimo vam mnogo uspjeha u radu.

A. OPIS FAKULTATIVNOG PREDMETA GEOGRAFIJA RIZIKA I KLIMATSKE PROMJENE

Geografija kao znanost ima integrativni karakter jer proučava odnos i odraz prirodnih i društvenih elemenata u geografskom prostoru radi planiranja funkcionalne prostorne organizacije i upravljanja prostorom u skladu s održivim razvojem. Čovječanstvo se na svim razinama, od lokalne do globalne, stalno suočava s izazovima kao što su prirodni rizici i klimatske promjene. Dio odgovora na te izazove osiguravaju znanja, vještine i stavovi stečeni u fakultativnom predmetu *Geografija rizika i klimatske promjene*. Kompetentno korištenje tih znanja i vještina doprinosi kvaliteti života pojedinca, boljem funkcioniranju zajednice, potencijalima za nastavak obrazovanja i boljoj pripremljenosti za tržište rada.

Svrha je učenja i poučavanja fakultativnog predmeta *Geografija rizika i klimatske promjene* usvojiti znanja i razviti geografske istraživačke vještine o prirodnim rizicima i klimatskim promjenama na lokalnoj razini nužne za upravljanje rizicima, prilagodbu klimatskim promjenama te odgovorno i aktivno sudjelovanje u organizaciji i valorizaciji prostora. Koristeći vlastite podatke mjerenja prema protokolima GLOBE Programa te usporedbom podataka sa službenih mjernih postaja Republike Hrvatske učenik će razvijati vještine mjerenja, praćenja i vrednovanja vremenskih i drugih prirodnih pojava u zavičaju kao dio sklopa generičkih kompetencija, posebice komunikacije, kritičkog mišljenja i suradnje.

Znanjima, vještinama i stavovima stečenim u ovom fakultativnom predmetu učenici će moći samostalno i samoinicijativno odgovoriti na izazove prirodne sredine u sadašnjosti i budućnosti. Postat će odgovorni građani osposobljeni za prepoznavanje prostornih problema u zavičaju kao i za kreiranje inovativnih rješenja u njihovom rješavanju te argumentirano zastupanje vlastitog mišljenja. Poduzetnim djelovanjem, uz objektivnu procjenu mogućnosti, ograničenja i rizika, utjecat će na optimalno korištenje resursa i organizaciju prostora te na (pre)oblikovanje pojedinih elemenata zavičajnog identiteta.

Fakultativni predmet *Geografija rizika i klimatske promjene* namijenjen je učenicima trećih i četvrtih razreda gimnazije u trajanju 35 nastavnih sati.

B. ODGOJNO-OBRAZOVNI CILJEVI UČENJA I POUČAVANJA PREDMETA

Učenici će temeljem usvojenih znanja, vještina i stavova:

- koristiti mjerne uređaje provodeći protokole mjerenja klimatskih elemenata i prikupljene podatke usporediti s dostupnim podacima relevantnih institucija u Hrvatskoj;
- analizirati učestalost elementarnih nepogoda u zavičaju s naglaskom na ekstremne klimatske pojave poput suše i poplave te prirodnih nepogoda poput potresa te istražiti njihove društveno-ekonomske posljedice;
- analizirati opravdanost postojeće i predlagati optimalnu strukturu zasijanih površina i inovacija u poljoprivredi;
- istražiti mogućnost prevencije i/ili ublažavanja posljedica ekstremnih pojava u zavičajnom prostoru te postupati prema protokolima u slučaju njihove pojavnosti.

C. DOMENE U ORGANIZACIJI FAKULTATIVNOG PREDMETA

Učenje i poučavanje fakultativnog predmeta *Geografija rizika i klimatske promjene* organizirano je kroz dvije domene: *Geografija rizika i Klimatske promjene*.

1. Geografija rizika

Geografija rizika temelji se na proučavanju ekstremnih klimatskih elemenata koji se javljaju u zavičaju. Oni utječu na prostorne organizacije i procese u prostoru koji su formalno određeni dominantnim očekivanim ekstremima. Domena uključuje prevenciju i primjenu pojedinih protokola u suradnji s relevantnim institucijama za provedbu protokola u slučaju elementarnih nepogoda kao što su poplave, suše i potres. Istraživačkim i suradničkim učenjem učenici će istražiti prostorne strukture u zavičaju i njihovu predodređenost prirodno-geografskim i društveno-geografskim čimbenicima. Poučavanjem za razvoj kritičkog mišljenja i istraživanjem prostornih odnosa učenici će spoznati važnost i nužnost prostornog planiranja, posebice u kontekstu pojave elementarnih nepogoda.

2. Klimatske promjene

Klimatske promjene, koje se očituju putem sve izraženijih ekstremnih vremenskih pojava, bitno utječu na način života i razvoj gospodarskih djelatnosti u prostoru. Putem ove domene učenici će razviti sposobnost korištenja mjernih uređaja te analiziranja i usporedbe rezultata vlastitih mjerenja s podacima relevantnih institucija. Navedene sposobnosti omogućit će učenicima aktivno sudjelovanje u uočavanju prostornih promjena i u pronalaženju inovativnih prostornih rješenja za uspješniju prilagodbu klimatskim i drugim promjenama i pojavama u zavičaju. Poznavanje i razumijevanje prostornih procesa u zavičaju preduvjet je prilagodbi i usmjeravanja društveno-gospodarskog razvoja zavičaja sukladno načelima održivog razvoja. Kritičko vrednovanje procesa u zavičajnom prostoru temelj je za aktivni doprinos izradi i usvajanju prostornih planova u budućnosti.

D. ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI PO DOMENAMA

DOMENA: GEOGRAFIJA RIZIKA					
ISHOD	RAZRADA ISHODA	RAZINE USVOJENOSTI			
		ZADOVOLJAVAJUĆA	DOBRA	VRLO DOBRA	IZNIMNA
1.1. ANALIZIRA UČESTALOST EKSTREMNIH KLIMATSKIH POJAVA (POPLAVA, SUŠE) U ZAVIČAJU KORISTEĆI IKT	<p>Prikuplja i analizira literaturu i izvore o elementarnim nepogodama.</p> <p>Kreira bazu podataka o pojavnosti elementarnih nepogoda u zavičaju u odabranom razdoblju.</p> <p>Analizira i vizualizira podatke o pojavnosti elementarnih nepogoda u zavičaju koristeći IKT.</p> <p>Priprema i prezentira izvješće o učestalosti poplava i suša u zavičaju koristeći IKT.</p>	<p>Prikuplja relevantne izvore i literaturu o elementarnim nepogodama, unosi u bazu zadane podatke.</p>	<p>Izdvaja relevantne informacije iz literature i izvora, kreira bazu podataka o elementarnim nepogodama u zavičaju.</p>	<p>Analizira i prema uputi vizualizira prikupljene podatke, oblikuje zaključke i sudjeluje u izradi izvješća koristeći IKT.</p>	<p>Samostalno izrađuje grafičke priloge i pisano izvješće o rezultatima provedenog istraživanja koristeći IKT, prezentira izvješće o učestalosti elementarnih nepogoda u zavičaju.</p>
1.2. ISTRAŽUJE MOGUĆNOSTI PREVENCIJE ŠTETA OD ELEMENTARNIH NEPOGODA	<p>Istražuje utjecaje elementarnih nepogoda u zavičajnom prostoru tijekom promatranog razdoblja.</p> <p>Procjenjuje štete od elementarnih nepogoda u zavičaju i sastavlja izvještaj koristeći IKT.</p>	<p>Prepoznaje utjecaj elementarnih nepogoda u zavičajnom prostoru i opisuje mogućnosti prevencije šteta od</p>	<p>Određuje i objašnjava stupanj ugroženosti najznačajnijih elemenata (gospodarskih,</p>	<p>Istražuje i objašnjava mogućnosti prevencije šteta od elementarnih nepogoda u zavičaju s obzirom</p>	<p>Predlaže i prezentira mjere i sustave obrane od elementarnih nepogoda u zavičaju kako bi šteta bila što</p>

	<p>Upoznaje se sa sustavima obrane od elementarnih nepogoda, osobito suše, poplave i potresa.</p> <p>Predlaže i prezentira mjere za prevenciju/sanaciju šteta od elementarnih nepogoda u zavičaju.</p>	<p>elementarnih nepogoda.</p>	<p>kulturnih) u zavičaju od pojedinih elementarnih nepogoda koristeći IKT.</p>	<p>na učestalost pojedinih ekstremnih pojava.</p>	<p>manja za stanovništvo i gospodarstvo.</p>
<p>1.3. ISTRAŽUJE MOGUĆNOSTI PRIMJENE PROTOKOLA ZA POPLAVE, SUŠU I POTRESE U ZAVIČAJU</p>	<p>Imenuje agencije, institucije ili državne urede koji provode protokole u slučaju suše, poplave ili potresa.</p> <p>Interpretira protokole za pojavnost suše, poplave ili potresa.</p> <p>Prezentira provedbu protokola za sušu, poplavu ili potres.</p> <p>Istražuje primjenu protokola za sušu, poplave ili potrese u zavičaju te predlaže potencijalne dopune.</p>	<p>Istražuje djelatnosti institucija na državnoj i lokalnoj razini koje provode protokole u slučaju elementarnih nepogoda.</p>	<p>Opisuje protokole u slučaju pojedinih elementarnih nepogoda u zavičaju.</p>	<p>Prezentira provedbu protokola za najučestalije elementarne nepogode u zavičaju i procjenjuje njihove moguće učinke.</p>	<p>Predlaže potencijalne izmjene i dopune protokola za sušu, poplave ili potrese u zavičaju.</p>
<p>PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA:</p> <p>Za ishod 1.3. moguće je istraživati primjenu protokola za druge ekstremne situacije koje su prisutne u zavičajnom prostoru. Prilikom istraživanja učeniku mogu pomoći nadležne institucije na tom prostoru. Projekt simulacije provođenja protokola može se održati i na samom prostoru u obliku terenske nastave.</p>					

DOMENA: KLIMATSKE PROMJENE					
ISHOD	RAZRADA ISHODA	RAZINE USVOJENOSTI			
		ZADOVOLJAVAJUĆA	DOBRA	VRLO DOBRA	IZNIMNA
2.1. KORISTI MJERNE UREĐAJE I PRIKUPLJA PODATKE O KLIMATSKIM ELEMENTIMA (TEMPERATURA ZRAKA, VLAGA ZRAKA, PADALINE, TLAK ZRAKA, VJETAR)	<p>Provodi mjerenja temperature zraka, vlage zraka, padalina, tlaka zraka i vjetra na školskim mjernim uređajima prema GLOBE protokolima.</p> <p>Unosi dobivene rezultate mjerenja i organizira ih u baze podataka pomoću IKT-a.</p> <p>Istražuje i uspoređuje protokole prikupljanja podataka s mjernih uređaja u školskom dvorištu prema GLOBE protokolu s podacima drugih institucija koje provode mjerenja prema svojim protokolima.</p>	<p>Koristi uređaje za mjerenje temperature zraka, vlage zraka, padalina, tlaka zraka i vjetra prema GLOBE protokolima.</p>	<p>Unosi podatke mjerenja u GLOBE bazu podataka koristeći IKT.</p>	<p>Provodi kalibraciju uređaja za mjerenje klimatskih elemenata pomoću GLOBE protokola.</p>	<p>Analizira prikupljene podatke s mjernih uređaja u školskom dvorištu i uspoređuje ih s dostupnim podacima drugih institucija i sastavlja istraživački izvještaj.</p>
2.2. ANALIZIRA I USPOREĐUJE PRIKUPLJENE PODATKE O PROMJENI KLIMATSKIH ELEMENATA U ODREĐENOM VREMENSKOM	<p>Objašnjava utjecaj najvažnijih klimatskih modifikatora na klimatske elemente u zavičaju.</p> <p>Analizira klimatske elemente u određenom vremenskom razdoblju uspoređujući podatke neposrednog istraživačkog rada s onima iz relevantnih izvora koristeći IKT.</p> <p>Utvrđuje varijabilnost klimatskih elemenata u zavičaju u promatranom razdoblju i njihov utjecaj na iskorištavanje zemljišta.</p> <p>Izdvaja klimatske elemente s najvećim utjecajem na strukturu zasijanih površina u zavičaju.</p>	<p>Objašnjava utjecaj modifikatora na obilježja klime u zavičaju, izdvaja klimatske elemente koji imaju najveći utjecaj na strukturu zasijanih površina u zavičaju.</p>	<p>Objašnjava utjecaj klimatskih elemenata u promatranom vremenskom razdoblju na strukturu zasijanih površina u zavičaju.</p>	<p>Utvrđuje varijabilnost klimatskih elemenata u zavičaju u promatranom razdoblju i njihov utjecaj na iskorištavanje zemljišta.</p>	<p>Analizira povezanost klimatskih elementarnih nepogoda i klimatskih promjena u zavičaju te posljedice za iskorištavanje zemljišta.</p>

RAZDOBLJU U ZAVIČAJU	Analizira povezanost varijabilnosti klimatskih elemenata u zavičaju s podacima ureda jedinice lokalne samouprave (ili iz drugih relevantnih izvora) o učestalosti elementarnih nepogoda u zavičaju.				
2.3. ISTRAŽUJE STRUKTURU ZASIJANIH POVRŠINA I USPOREĐUJE S PRETHODNIM RAZDOBLJIMA	<p>Uspoređuje sadašnju strukturu zasijanih površina u zavičaju s prethodnim razdobljima.</p> <p>Koristi ARKOD – nacionalni sustav identifikacije zemljišnih parcela.</p> <p>Kronološki uspoređuje strukturu zasijanih kultura prema mogućnostima online aplikacije GEOPORTAL.</p> <p>Izrađuje tematske karte pomoći IKT-a.</p> <p>Primjenjuje rezultate istraživanja za stvaranje prijedloga optimalne strukture zasijanih površina.</p>	Opisuje tijek istraživačkog rada, mogućnosti ARKOD-a i GEOPORTALA u identifikaciji zemljišnih parcela te istražuje zastupljenost ratarske kulture u zavičajnom prostoru.	Prezentira uz pomoć GEOPORTALA i ARKOD-a strukturu zasijanih površina u zavičaju.	Uspoređuje promjene u strukturi zasijanih površina u zavičaju uz pomoć GEOPORTAL-a i ARKOD-a i prikazuje ih tematskim kartama.	Predlaže promjene u strukturi zasijanih površina u zavičaju i mogućnost uvođenja novih kultura koje bi davale optimalne prinose s obzirom na utvrđenu varijabilnost klimatskih elemenata i prirodne rizike.
<p>PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA:</p> <p>Za ishod 2.1. Istraživanje i usporedba protokola za mjerenje klimatskih elemenata moguće je ostvariti na terenskoj nastavi pri obilasku službenih mjernih postaja Državnog hidrometeorološkog zavoda. Dokumentacija mjerenja dio je učeničkih radova (mapa/portfolio) koji se vrednuju tijekom nastavne godine (vrednovanje za učenje i vrednovanje naučenoga).</p> <p>Za ishod 2.3. Istraživanje utjecaja klimatskih promjena na zavičajni prostor moguće je ostvariti proučavanjem promjena drugih vegetacijskih karakteristika zavičajnog prostora u kojem se provodi kurikulum.</p>					

E. POVEZANOST S ODGOJNO-OBRAZOVNIM PODRUČJIMA, MEĐUPREDMETNIM TEMAMA I OSTALIM FAKULTATIVNIM PREDMETIMA

Povezivanje prirodoslovnih znanja i traženje uzročno-posljedičnih veza učenicima omogućuje bolje razumijevanje sadržaja odgojno-obrazovnih ishoda, ali i stvaranje cjelovitijeg i sveobuhvatnijeg prirodoslovnoga pristupa. Time nestaju oštre granice među znanostima i stvaraju se nove interdisciplinarne spoznaje. Stoga se odgojno-obrazovni ishodi fakultativnoga predmeta *Geografija rizika i klimatske promjene* ostvaruju povezano s ishodima drugih fakultativnih i obveznih predmeta čime predmet doprinosi ostvarivanju očekivanja svih međupredmetnih tema i područja kurikuluma.

Povezanost s Matematikom i fakultativnim predmetom *Funkcije u prirodoslovlju* ogleda se u primjeni matematičkih procesa (prikazivanje i komunikacija; povezivanje; logičko mišljenje; argumentiranje i zaključivanje; rješavanje problema i matematičko modeliranje; primjena tehnologije) i domena (brojevi; oblik i prostor; mjerenje, podaci, statistika i vjerojatnost)

Povezanost s Informatikom i fakultativnim predmetom *Informatika u multimediji i dizajnu* ostvaruje se korištenjem informacijsko-komunikacijskih tehnologija za zorni prikaz prirodnih pojava i geografskih prostornih procesa. Za obradu podataka učeničkih eksperimenata, zapisa mjerenja i njihovog grafičkog prikazivanja upotrebljavaju se informacijsko-komunikacijska tehnologija i Program ARKOD. Obrada rezultata mjerenja uz ove je alate znatno pojednostavljena. Primjena digitalne informatičke tehnologije u nastavi povećava motivaciju učenika i pruža im veliku slobodu prilagodbe strategija učenja vlastitim mogućnostima i potrebama.

Povezanost s Fizikom i fakultativnim predmetom *Fizikalni eksperimenti* temelji se na razumijevanju i primjeni fizikalnih znanja i vještina te na korištenju mjernih instrumenta pri praćenju klimatskih elemenata.

Povezanost s Kemijom i fakultativnim predmetom *Fizikalna kemija* vidljiva je u korištenju kemijskih metoda istraživanja poput eksperimenta i njegove analize, analizi tla s pozitivnom i negativnom kemijskom reakcijom supstrata na tlu i u tlu, analizi vodenih otopina i njezinom utjecaju na tlo.

Povezanost s Biologijom i fakultativnim predmetom *Biologija s Kemijom u životnim procesima* ostvaruje se putem koncepata i spoznaja tih predmeta o životnim procesima (npr. u proučavanju kako količina, oblik i učestalost padalina utječe na rast biljnih zajednica i obilježja staništa).

F. UČENJE I POUČAVANJE PREDMETA

Organizacija učenja i poučavanja

Učenje fakultativnog predmeta *Geografija rizika i klimatske promjene* pridonosi razvoju učenika kao cjelovitih osoba osposobljenih za cjeloživotno učenje i aktivno sudjelovanje u životu zavičajnog prostora. Učenje uključuje motiviranost učenika za primjenu novih tehnologija u analizi klimatskih promjena i planiranju funkcionalne organizacije prostora u zavičaju. Poučavanje visokomotiviranih i darovitih učenika temelji se na suradničkoj nastavi i razvoju kritičkog mišljenja. U suradničkom poučavanju razvijaju se komunikacijske kompetencije. Izradom istraživačkog rada učenici postaju aktivni dionici u procesu učenja, razvijaju kritičko mišljenje, oblikuju i propituju stavove i unaprjeđuju geografske vještine. Osim tema predloženih u izvedbenom kurikulumu, teme istraživačkih radova ili projekata mogu biti povezane sa sadržajima iz svakodnevnog života ili sa sadržajima drugih obveznih ili fakultativnih predmeta. Za ostvarivanje ciljeva i usvojenost ishoda nužna je izvanučionička nastava koja doprinosi razvoju geografske i prirodoslovne pismenosti.

Iskustva učenja

Cilj učenja i poučavanja fakultativnog predmeta *Geografija rizika i klimatske promjene* ostvaruje se suradničkim učenjem i primjenom geografskih vještina (statističke, grafičke i kartografske) i izradom istraživačkog rada. Učenici uče istraživati zavičajni prostor kako bi utvrdili zakonitosti u pojavnosti ekstremnih klimatskih pojava i njihovu povezanost s funkcionalnom organizacijom prostora. Na temelju utvrđenih spoznaja učenici kritički procjenjuju rizike od elementarnih nepogoda u zavičaju i potrebe provođenja učinkovitih mjera za prevenciju i smanjenje šteta. Generičke kompetencije razvijaju se samostalnim prikupljanjem, obradom i interpretacijom informacija iz različitih izvora, svrhovitim odabirom i korištenjem adekvatnih tehnika za prikazivanje promjena u organizaciji prostora te kreiranjem mogućih scenarija i modela društveno-ekonomskog razvoja zavičaja.

Uloga nastavnika

Nastavnikova uloga kao moderatora u suradničkom poučavanju uključuje mentorstvo i suradnički odnos prema učeniku te je nastavnik ujedno i voditelj nastavnog procesa koji usmjerava pozornost i motivaciju učenika prema postizanju obrazovnih ishoda. Pružanjem pravovremene informacije i kontinuiranim praćenjem, vrednovanjem i ocjenjivanjem učeničkog napretka nastavnik usmjerava individualan napredak učenika.

Mjesto i vrijeme učenja

Početne aktivnosti u svakoj temi i odgojno-obrazovnom ishodu moguće je organizirati u učionici Geografije. Istraživački rad koji omogućuje primjenu geografskih vještina i kartografske pismenosti ostvaruje se u specijaliziranoj učionici Geografije s mogućnošću korištenja IKT tehnologije (Interneta, ARKOD-a,...) te u informatičkoj učionici. U razvijanju geografskih vještina (statističkih, grafičkih i kartografskih) učenicima mogu koristiti nastavna pomagala klasičnih učionica (LCD

projektor, „pametna ploča“, grafoskop...). Najučinkovitiji načini učenja i poučavanja fakultativnog predmeta *Geografija rizika i klimatske promjene* jesu izvanučionička i terenska nastava koje se mogu provoditi u neposrednoj okolici škole, ali i izvan mjesta sjedišta škole.

Za učenje i poučavanje fakultativnog predmeta *Geografija rizika i klimatske promjene* planirano je 35 sati godišnje za učenike 3. i 4. razreda opće gimnazije. Izvedbenim kurikulumom planira se dinamika ostvarivanja ciljeva predmeta te potreban tjedni, odnosno mjesečni broj nastavnih sati. Za učioničku nastavu preporuča se organizacija dvosata (90 minuta), a za izvanučioničku i terensku nastavu tjedni/mjesečni broj sati ovisi o postavljenim ciljevima. Samostalan rad učenika preporuča se putem online platforme MOODLE u skladu s osobnom dinamikom ostvarivanja odgojno-obrazovnih ishoda. Istraživački rad većim se dijelom realizira samostalno izvan škole.

Materijali i resursi za učenje

Materijali i resursi za učenike i nastavnike sastavni su dio fakultativnog predmeta *Geografija rizika i klimatske promjene*.

Priručnik za nastavnike sadrži prijedlog izvedbenog kurikuluma te prijedloge načina realizacije pojedinih tema s ciljem postizanja obrazovnih ishoda. U priručniku se nalaze i materijali za učenike i prijedlozi kako ih koristiti u učenju i poučavanju.

Nastavni materijali za učenike sastavljeni su od radnih listića, problemskih zadataka i zadataka za provjeru usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda. Dio nastavnih materijala nalazi se na online platformi MOODLE. Materijal je namijenjen provedbi fakultativnog predmeta *Geografija rizika i klimatske promjene* te je obavezan za učenike.

Grupiranje učenika

Fakultativni predmet predviđen je za skupinu od 8 do 14 učenika. Konceptualna i proceduralna znanja u fakultativnom predmetu *Geografija rizika i klimatske promjene* usvajaju se samostalnim radom, radom u paru i radom u skupini. Grupiranje učenika omogućuje razvoj komunikacijske kompetencije, aktivnog učenja i razvoj kritičkog mišljenja. Broj učenika u skupini ovisi o ishodu koji se ostvaruje. Istraživački rad ovisno o temi istraživanja mogu provoditi učenici individualno ili u manjim skupinama. U provedbi zajedničkoga istraživačkog rada učenici vode dnevnik provedbe s jasno određenim koracima istraživačkog rada i imenom učenika koji realizira pojedini dio istraživačkog procesa. Vrednovanje aktivnosti i doprinosa učenika u istraživačkom radu (pr)ocjenju svi članovi skupine.

G. VREDNOVANJE ODGOJNO-OBRAZOVNIH ISHODA U PREDMETU

Tri su osnovna pristupa vrednovanju: vrednovanje za učenje, vrednovanje kao učenje i vrednovanje naučenog.

Vrednovanje za učenje

Vrednovanje za učenje sastavni je dio procesa učenja i poučavanja, odvija se za vrijeme učenja i poučavanja te služi unaprjeđivanju i planiranju budućeg učenja i poučavanja predmeta *Geografija rizika i klimatske promjene*. Kvalitetnim i pravodobnim povratnim informacijama o napredovanju u znanju, vještinama i stavovima nastavnik će usmjeravati učenike u odabiru odgovarajućih strategija učenja. Različitim tehnikama i metodama nastavnik će poticati i motivirati učenike za (re)organizaciju procesa učenja, stjecanje novih znanja, vještina i kartografske pismenosti. Učenici se služe nastavnikovim povratnim informacijama za postavljanje vlastitih ciljeva u učenju i planiranje sljedećih koraka u učenju. Praćenje učeničke aktivnosti tijekom procesa učenja i poučavanja, posebice istraživačkog rada evidentirat će se u bilješkama u imeniku i listi za procjenu usvojenosti ishoda.

Vrednovanje kao učenje

Učenici će pratiti vlastito napredovanje i ostvarivanje ciljeva učenja te samovrednovati proces i rezultate svojega rada na kraju svake teme. Sudjelovat će u vrednovanju napretka drugih učenika u skupini, a na kraju nastavne godine i u vrednovanju kurikuluma. Takav pristup doprinosi razvoju generičkih kompetencija, posebice samostalnosti i odgovornosti kao i motivaciji za daljnje samostalno, cjeloživotno učenje.

Vrednovanje naučenog

Elementi vrednovanja naučenoga u fakultativnom predmetu *Geografija rizika i klimatske promjene* jesu geografske vještine i istraživanje te kartografska pismenost.

Elementi vrednovanja

1. geografske vještine i istraživanje

Vrednuju se aktivnosti mjerenja klimatskih elemenata, izrada baze podataka o klimatskim elementima, primjena statističkih, geografskih grafičkih metoda i IKT-a u obradi podataka.

Vrednuje se primjena geografskih metoda u prikupljanju podataka u učioničkoj i izvanučioničkoj nastavi, interpretaciji i prezentaciji rezultata istraživačkog rada, primjena odgovarajućih protokola, sastavljanje i prezentacija izvješća o rezultatima istraživanja.

2. kartografska pismenost

Vrednuje se interpretacija zračnih snimki, tematskih i preglednih geografskih karata zavičajnog prostora te prezentacija tematskih karata nastalih koristeći ARKOD i/ili GEOPORTAL aplikacije.

Preporučene metode i tehnike vrednovanja odgojno-obrazovnih ishoda u predmetu

Formativno vrednovanje primjenjivat će se tijekom procesa učenja i poučavanja postavljanjem ciljanih pitanja, opažanjem ponašanja učenika tijekom individualnog rada, rada u paru i u skupinama, vođenjem skupnih rasprava, provođenjem suradničkog učenja te konzultacijama s učenicima tijekom geografskog istraživačkog rada.

Sumativno vrednovanje rezultira brojčanom ocjenom koja odražava postignutu razinu usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda na kraju nastavne godine.

Kako se određuje zaključna (pr)ocjena u predmetu?

Prema razinama usvojenosti planiranih odgojno-obrazovnih ishoda u svakom od dva jednakovrijedna elementa (geografske vještine i istraživanje te kartografska pismenost) donosi se brojčana ocjena kao prvi sastavni element završne (pr)ocjene. U završnoj (pr)ocjeni drugi je sastavni element procjena razvijenosti generičkih kompetencija (odgovornost, samostalnost i samoinicijativnost, komunikacija i suradnja).

Zaključna ocjena ne mora biti aritmetička sredina svih brojčanih ocjena.

LITERATURA

- [1] Nacionalni kurikulum nastavnoga predmeta Geografija (Prijedlog, svibanj 2016.), www.kurikulum.hr, www.mzos.hr
- [2] Nacionalni kurikulum nastavnoga predmeta Matematika (Prijedlog, svibanj 2016.), www.kurikulum.hr, www.mzos.hr
- [3] Nacionalni kurikulum nastavnoga predmeta Fizika (Prijedlog, svibanj 2016.), www.kurikulum.hr, www.mzos.hr
- [4] Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, Zagreb, srpanj 2010.
- [5] Nastavni plan i program za predmet Geografija, Narodne novine, Zagreb, 1994.
- [6] Nastavni plan i program za predmet Fizika, Narodne novine, Zagreb, 1994.
- [7] Nastavni plan i program za predmet Matematika, Narodne novine, Zagreb, 1994.
- [8] Državni pedagoški standard srednjoškolskog sustava odgoja i obrazovanja, svibanj 2008.
- [9] Glasnik Ministarstva kulture i prosvjete Republike Hrvatske, Nastavni program za gimnazije, Zagreb, 1994.
- [10] Mlinarević, V. *Učitelj i odrednice uspješnog poučavanja*. Školska knjiga, Zagreb, 2002.
- [11] Mlinarević, V., Peko, A. i Vujnović, M. *Suradničkim učenjem ka zajedničkom učenju*. Profil, Zagreb, 2008.
- [12] Jeannie L. Steele, Kurtis S. Meredith, Charles Temple, Scott Walter *Metode za promicanje kritičkog mišljenja*, Forum za slobodu odgoja, Zagreb, 2010.
- [13] Jeannie L. Steele, Kurtis S. Meredith, Charles Temple, Scott Walter *Nove strategije za promicanje kritičkog mišljenja*, Forum za slobodu odgoja, Zagreb, 2011.
- [14] Jeannie L. Steele, Kurtis S. Meredith, Charles Temple, Scott Walter *Suradničko učenje*, Forum za slobodu odgoja, Zagreb, 2011.
- [15] Jeannie L. Steele, Kurtis S. Meredith, Charles Temple, Scott Walter *Od samoizražavanja do izražavanja stajališta*, Forum za slobodu odgoja, Zagreb, 2010.
- [16] Procjena ugroženosti stanovništva, materijalnih i kulturnih dobara i okoliša od katastrofa i velikih nesreća za Općinu/Grad i Plan zaštite i spašavanja za Općinu/Grad
- [17] URL: <http://seizkarta.gfz.hr/karta.php> (16. 2. 2016.)
- [18] URL: www.duzs.hr (11. 11. 2015.)
- [19] URL: www.platforma.hr (14. 1. 2016.)
- [20] URL: <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/339619.html>